обладнання до роботи "Дослідження температурної залежності проникності феромагнетиків". Експериментальна перевірка підтвердила коректність цих моделей, що дозволило використовувати їх як бази для створення навчальної віртуальної лабораторної установки, призначеної для самостійної підготовки студентів до лабораторних занять.

В и к о р и с т а н а л и т е р а т у р а :

1. *Горбач В. Н., Люхтан Е. А.* Віртуальна лабораторна робота "Дослідження температурної залежності магнітної проникності феромагнетиків" // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : [збірник наукових праць]. – Вип. 32. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – С. 81-88.
2. *Карасик В. Р.* Физика и техника сильных магнитных полей. – М. : Наука, 1964. – 348 с.
3. *Исаченко В. П., Осипова В. А., Сукомел А. С.* Теплопередача. – М. : Энергия, 1975. – 488 с.
4. Таблицы физических величин : справочник / под редакцией академика И. К. Кикоина. – М. : Атомиздат, 1976. – 1008 с.

Горбач В. Н., Люхтан Е. А. Моделирование элементов функциональности учебной лабораторной установки "Исследование температурной зависимости магнитной проницаемости ферромагнетиков".

В данной статье рассматриваются вопросы, связанные с разработкой и программным воплощением математических моделей, обеспечивающих корректное функционирование отдельных узлов виртуального аналога лабораторного оборудования к лабораторной работе "Исследование температурной зависимости магнитной проницаемости ферромагнетиков".

***Ключевые слова**: математическая модель, визуализация, магнитное поле, магнитная восприимчивость, температура, нагрев.*

Gorbatch V. N., Lukhtan E. A. Simulation elements functionality of the learning laboratory apparatus "Study of the temperature dependence of the magnetic permeability of ferromagnetic materials".

This article discusses issues related to the design and software embodiment of mathematical models to ensure the correct functioning of some nodes virtual analogue laboratory equipment for lab "Investigation of the temperature dependence of the magnetic permeability of ferromagnetic materials".

***Keywords:** mathematical model, visualization, magnetic field, magnetic susceptibility, temperature, heating.*

Дем'янова В. Г., Моргунова Н. С.
Харківський національний автомобільно-дорожний університет

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНО-ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ ПІД ЧАС СТВОРЕННЯ ПОСІБНИКІВ З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ ДЛЯ ТЕХНІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

У статті розглянуто сучасний стан теоретичної розробки проблем створення посібників з РЯІ для технічних вищих навчальних закладів України. Сформульовано методичні та

лінгвістичні вимоги до формування комунікативної компетенції іноземних студентів у навчально-професійній, суспільно-політичній та соціокультурній сферах спілкування.

Ключові слова: *мовлення, комунікативність, компетенція, лінгвокраїнознавство, навчання, спілкування, текст, мова, говоріння.*

Як свідчить досвід української вищої школи, навчання іноземних студентів є однією з актуальних проблем міжнародної освіти. Актуальність розвитку цього напряму обумовлена потребою підвищення якості підготовки фахівців для зарубіжних країн з метою досягнення економічних та геополітичних задач на висококонкурентному ринку освітніх послуг.

Проблема створення профільно орієнтованих посібників з російської мови для іноземних студентів є достатньо актуальною для технічних вузів України.

Актуальність цієї проблеми обумовлена такими чинниками. Хоча комунікативні навчальні посібники для навчання іноземних студентів вже давно створені, посібники, з якими ми працюємо сьогодні, потребують творчого осмислення та доповнення в плані а) мотивації передкомунікативних завдань та б) доповнення власне комунікативними завданнями.

За останні роки теорія і практика створення навчальних посібників для іноземних студентів досягла широкого розвитку. У роботах К. І. Мотіної, Г. А. Золотової, А. Р. Арутюнова, Л. Б. Трушиної. були розроблені ідеї комунікативності, комплексності, типізації навчальних посібників з російської мови як іноземної. Було сформульовано визначення навчального посібника як важливої ланки управління навчальним процесом та одного з ефективних засобів його оптимізації.

Стаття присвячена аналізу лінгвометодичних основ навчального посібника “Російська мова для іноземних студентів інженерних спеціальностей” (автори В. Г. Дем’янова, Н. С. Моргунова), створеного на кафедрі мовної підготовки Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.

Згідно з сучасними уявленнями, реальне володіння нерідною мовою забезпечується трьома видами умінь – мовною, мовленнєвою та комунікативною компетенціями. Вважається, що учень володіє мовною компетенцією, якщо він уміє побудувати і проаналізувати формально правильні речення, що відповідають нормам системи цієї мови. Учень володіє мовленнєвою компетенцією, якщо він уміє вербалізувати сенс у речення та видобути сенс з речення (наприклад, під час виконання завдань переказати текст, написати виклад та т.п.). Учень володіє комунікативною компетенцією, якщо він може використати свої мовні і мовленнєві уміння для спілкування [1, с. 28]. Таке володіння мовою досягається у ході виконання завдань, у яких іноземна мова використовується у нелінгвістичних та неметодичних цілях (наприклад, як засіб оволодіння спеціальністю).

У навчальному посібнику, що розглядається, мовний, мовленнєвий та комунікативний аспекти навчання російської мови як іноземної враховані та не підміняються один одним.

Посібник складений з урахуванням комунікативних потреб іноземних студентів інженерних спеціальностей технічних вищих навчальних закладів України.

Розглянемо найбільш значущі в навчально-науковій, суспільно-політичній та соціально-культурній сферах діяльності потреби студентів-нефілологів.

Студенти повинні вміти читати та сприймати на слух різні типи текстів, знаходити, видобувати з тексту всі змістовні блоки; виділяти у змістовних блоках головну та додаткову інформацію; уміти орієнтуватися в композиційній структурі тексту, знаходити вступ, основну частину, заключення; вміти зіставляти інформацію двох або більше текстів, узагальнювати інформацію декількох текстів; уміти письмово фіксувати у скороченому вигляді потрібну інформацію; уміти складати різного виду плани (простий, складний, у вигляді запитань, називний), конспекти, тези, анотації; проводити змістовно-оцінювальну переробку тексту та давати оцінку змісту тексту; вміти висловлювати незгоду з іншим поглядом та наводити аргументи з опорою на текст; брати участь в обговоренні тексту та дискусії за текстом суспільно-політичного та соціально-культурного характеру; вміти узагальнювати інформацію, сприйняту у діалозі.

Реалізацію цих цілей навчання і передбачає навчальний посібник "Російська мова для іноземних студентів інженерних спеціальностей".

Посібник складено також з урахуванням лінгвокраїнознавчого аспекту викладання російської мови як іноземної.

Один з принципів лінгвокраїнознавства полягає у розумінні процесу вивчення та викладання російської мови як процесу акультурації іноземців, тобто засвоєнні людиною, що зросла в одній національній культурі, суттєвих фактів, норм і цінностей іншої національної культури [2, с. 111]. Авторами посібника були обрані такі напрямки акультурації. По-перше, відомості та уявлення про Україну, які вже мають іноземні студенти, закріплюються та активізуються. По-друге, запас знань студентів значно збільшується, оскільки їх початковий рівень, як правило, є недостатнім. Текстовий матеріал посібника знайомить іноземних студентів з державним устроєм України, стилем життя українського народу, його історією, культурою, досягненнями в галузі науки та техніки.

Анкетування, що проводилось серед іноземних студентів ХНАДУ, дозволило викладачам РЯІ отримати інформацію про мотиви приїзду іноземних громадян в Україну. В якості основного мотиву студенти-іноземці зазвичай називають бажання отримати в Україні певну спеціальність. Тому

під час відбору країнознавчої інформації для посібника враховувався профіль навчального закладу.

Відомо, що одним із завдань підготовки фахівців у ВНЗ є систематичне формування професійної спрямованості. Показниками професійної спрямованості можна вважати ставлення учнів до професії, мотиви обрання ними професії, задоволення нею, самооцінку професійних здібностей. На основі цього у посібник вміщені матеріали такої тематики: “Професія інженера в сучасному світі”, “Яким повинен бути сучасний інженер”, “Технічні університети України” і ін.

Автори посібника прагнули до того, щоб він забезпечував комплексне, взаємозв’язане навчання мовним засобам і мовній діяльності та допомагав закласти основи як лінгвістичної, так і комунікативної компетентності учнів. Інакше кажучи, посібник поєднує в собі лінгвістичну і екстралінгвістичну інформацію.

Стосовно початкового та середнього етапів навчання питання взаємозв’язку навчання мови, мовлення та комунікації можна вважати практично розробленим. На цих етапах формування лексико-граматичних автоматизмів здійснюється у тісному взаємозв’язку з розвитком мовленнєвих умінь у ході вирішення завдань навчального спілкування. На основному етапі, коли різко зростає обсяг екстралінгвістичної інформації, ускладнюються і цільові уміння за видами мовної діяльності, навчання системи мови та мовлення відокремлюється. Проте відокремленість граматики у навчанні часто призводить до непродуктивних витрат часу, зниженню ролі граматики в навчальній комунікації та зниженню коректності мови учнів.

Навчання мови і мовлення поза завданнями спілкування призводить до розриву між лексико-граматичним матеріалом і реальними комунікативними потребами учнів в галузі аудіювання, читання, говоріння та письма. Тому одне зі своїх головних завдань автори посібника бачили в тому, щоб подолати розрив між передкомунікативними (мовними та мовленнєвими) та комунікативними вміннями.

В основу конструювання посібника покладена лексико-граматична модель речення. Теоретичною основою такого опису мовного матеріалу є поняття комплексного зразка речення, яке містить розширену структурну схему речення та необхідні лексичні характеристики, що забезпечують наповнення схеми лексемами. На думку провідних методистів, саме такий шлях опису мовного матеріалу створює сприятливі можливості для взаємозв’язаного структурування лінгвістичної та екстралінгвістичної інформації, для взаємодії формування лінгвістичної та комунікативної компетенції [3, с. 21].

Структуризація екстралінгвістичної інформації базується на визначенні,

відборі і послідовній презентації ситуацій спілкування, які відображають актуальні для даної категорії учнів сфери та завдання спілкування. У навчанні російській мові нефілологів відокремлюють, як відомо, п'ять сфер спілкування, з яких для основного етапу найбільш важливі навчально-професійна, суспільно-політична та соціально-культурна. Екстралінгвістична інформація, на якій будується наш посібник, містить матеріал для навчання спілкуванню в цих трьох сферах.

Основним засобом подання екстралінгвістичній інформації у посібнику є текст. Проте і вправи посібника будуються на змістовному, комунікативно мотивованому матеріалі.

Відбір текстів посібника проводився на основі комунікативних потреб іноземних студентів інженерних спеціальностей, їх пізнавальних інтересів та виховних завдань навчання.

Посібник розроблений на основі типових текстів про предмети, властивості, процеси, зв'язки та відношення, людину і його виробничу діяльність.

Типовий текст є одиницею структуризації екстралінгвістичної інформації у посібнику. До характеристик типового тексту входить, перш за все, його тема [5, с. 31], яка має достатню ступінь узагальненості та можливості вар'ірування. Наприклад, тема "Процеси" є узагальненою, оскільки за її назвою не можна прогнозувати конкретний зміст тексту; вона варіативна, бо передбачає ряд конкретних реалізацій у різних галузях знань. Типовий текст має чітку композиційно-змістову структуру, що відтворюється у ряді текстів варіативного змісту, які об'єднані даною типовою темою. Типовий текст виступає як зразок, як "матриця", що зумовлює загальну схему тексту, його постійні та перемінні, їх лінійну послідовність. Компоненти композиційно-смислової структури типового тексту (субтексти) являють собою закінчені комунікативні одиниці (комунікативні блоки) і можуть розгортатися в самостійні тексти. Наприклад, в типовий текст "Властивості металів" входить комунікативний блок "Практичне використання".

Навчально-професійне спілкування, яке є складовою частиною наукового спілкування, має своє коло типових навчально-виробничих ситуацій: лекція, практичне заняття, лабораторна робота, залік та іспити. Виходячи з цього, в посібнику значна увага приділяється використанню типових мовних одиниць навчально-професійного спілкування.

Участь у реальних комунікативних ситуаціях (лекціях, практичних заняттях, іспитах та ін.) дозволяє студентам знайомитись з національно-культурними особливостями поведінки носіїв мови, формулами мовного етикету, оволодівати навичками адекватної поведінки в природних ситуаціях, тим самим долучатися до нового для них образу життя. Проте знайомство іноземних студентів з практично актуальними для них ситуаціями спілкування передбачає у першу чергу оволодіння конкретним

язиково-мовним інвентарем (типовими мовними одиницями, основними кліше, групами словосполучень, тематичними словами), що необхідні для спілкування у певних сферах комунікації, у нашому випадку навчально-професійної.

В ході заняття, заліку або екзамену зі спеціальних дисциплін викладач пропонує студентам ряд комунікативних завдань. Ці завдання зазвичай пов'язані з: 1) запитом інформації; 2) повідомленням інформації; 3) введенням додаткового питання; 4) коригуванням відповіді студента; 5) "підказкою"; 6) оцінкою відповіді студента.

Враховуючи різні мовні наміри викладача спеціальних дисциплін, автори посібника розробили ряд відповідних комунікативних завдань.

Перш за все це комунікативні завдання, в яких дієслово, що називає певну мовну дію, виступає у формі імперативу. Наприклад: Сформулюйте основні закони динаміки. Опишіть дію даного приладу. Наведіть приклади використання алюмінію.

Серед комунікативних завдань, які подані у формі імперативу, можуть бути виділені такі групи: 1) назвіть, вкажіть, перерахуєте; 2) визначте, дайте визначення; 3) опишіть, охарактеризуйте; 4) поясніть, доведіть, аргументуйте; 5) наведіть приклади; 6) класифікуйте; 7) порівняйте; 8) узагальніть, підведіть підсумки.

Наступний спосіб вираження комунікативних завдань, який використовується в посібнику, це різного роду питання. Наприклад: Які фізичні властивості мають метали? Де використовується алюміній?

У посібнику передбачені також комунікативні завдання з навчання студентів різним способам вираження одного і того ж завдання. Наприклад: Порівняйте кисень та водень. Чим відрізняються кисень та водень?

Для виконання комунікативних завдань учень повинен звертатися до тексту посібника, джерела необхідної для побудови висловлювання-відповіді інформації. Під час пошуку в тексті необхідної інформації можливі такі випадки: 1) форма відповіді зберігається з формою питання-завдання; 2) відповідь на питання міститься в тексті, але виражена в іншій формі; 3) відповідь в прямому експліцитному вигляді в тексті не міститься і для її породження необхідно зробити певну логічну операцію.

Таким чином, виконання комунікативних завдань посібника "Російська мова для іноземних студентів інженерних спеціальностей" базується на комунікативних потребах іноземних студентів технічних ВНЗ та сприяє формуванню їхньої комунікативної компетенції.

Лінгвометодичні принципи створення навчальних посібників для іноземних студентів, що викладені в цій статті, можуть бути використані також у розробці навчальних посібників з розвитку мовлення на матеріалі соціально-культурної сфери навчання російської мови як іноземної.

В и к о р и с т а н а л і т е р а т у р а :

1. *Арутюнов А. Р.* Современный учебник русского языка для иностранцев и внедрение его в учебный процесс / А. Р. Арутюнов, Л. Б. Трушина // Учебники и словари в системе средств обучения русскому языке как иностранному. – М., 2001.
2. *Балыхина Т. М.* Русский язык. Основной курс: практическая грамматика для студентов-иностранцев естественных и технических специальностей / Т. М. Балыхина, Т. И. Василишина, Э. Н. Леонова, И. А. Пугачев. – М., 2011.
3. *Верещагин Е. М.* Язык и культура / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – М., 2006.
4. *Золотова Г. А.* О лингвистических основаниях коммуникативной типологии речи / Г. А. Золотова // Русский язык за рубежом. – 1992. – № 5.
5. *Мотина Е. И.* Язык и специальность: лингвометодические основы обучения русскому языку студентов-нефилологов / Е. И. Мотина. – М., 2001.

Демьянова В. Г., Моргунова Н. С. Реализация коммуникативно-деятельностного подхода при создании пособий по русскому языку как иностранному для технических вузов Украины.

В статье рассматривается современное состояние теоретической разработки проблемы создания пособий по РКИ для технических вузов Украины. Сформулированы методические и лингвистические требования к формированию коммуникативной компетенции иностранных студентов в учебно-профессиональной, общественно-политической и социокультурной сферах общения.

Ключевые слова: *говорение, коммуникативность, компетенция, лингвострановедение, обучение, общение, речь, текст, язык.*

Demyanova V., Morgunova N. Implementation of the active communicative approach to the creation of manuals in Russian as a foreign language for the technical universities in Ukraine.

The modern state of theoretical development of the problem of the second language textbook for foreign students has been analyzed in the article. Linguistic and methodological requirements for the formation of the communicative competence of students in educational, professional, social, political and cultural spheres of communication have been formulated.

Keywords: *speaking, communicative competence, studying, communication, speech, text, language.*

Жолобов О. В.
Житомирський військовий інститут НАУ

ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ РЕЙТИНГОВОЇ СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ

Розглянуто досвід застосування рейтингової системи оцінювання знань та вмінь майбутніх офіцерів запасу, як важливої складової процесу переходу до нового покоління галузевих стандартів вищої освіти.

Ключові слова: *досвід, оцінка, освіта, контроль, рейтинг, офіцер запасу, факультет.*

Приєднання України до Європейського освітнього простору вимагає реформування системи освіти з метою органічної інтеграції національної системи освіти у європейську.